

Διαλογικό Κέντρο Βιωματικής-Καταξιοτικής
Ψυχοθεραπείας και Εκπαίδευσης

Σημειώσεις, βλέμματα και αναστοχασμοί σχετικά με τις περιοχές οργάνωσης της ανθρώπινης εμπειρίας.

Ένα κείμενο εμπνευσμένο από το άρθρο των P.Lang, V. Cronen και M.Little με τίτλο: Ο συστημικός επαγγελματίας: τα πεδία δράσης και το ζήτημα της ουδετερότητας

Γκότσης Ηλίας¹ Άννα Κιαπόκα²

«Αν ένας άνθρωπος ασπάζεται ψευδείς γνώμες όσον αφορά την ίδια του τη φύση, θα οδηγηθεί από αυτές σε πρακτικές και δράσεις που θα είναι, κατά τρόπο θεμελιώδη, ανήθικες και άσχημες» (Bateson, 2017: 282).

¹ Κοινωνιολόγος- Ψυχοθεραπευτής – Οικογενειακός Θεραπευτής.

Η εκπαιδευτική ομάδα του Τμήματος Εκπαίδευσης και Α.Α. Δυναμικού ΟΚΑΝΑ, που εργαζόμαστε με άξονα το Συστημικό Συνθετικό Μοντέλο Καταξιοτικής Διερεύνησης, εκτιμούμε το ότι ο ΜΕΤΑΛΟΓΟΣ, ανταποκρίθηκε στην πρόσκλησή μας να φιλοξενήσει το άρθρο των Peter Lang, Vernon Cronen V. & Martin Little, με θέμα τις περιοχές δράσεις, στις οποίες μπορεί να οργανώσει την εμπειρία του ένας συστημικός επαγγελματίας.

Η ομάδα μας έχει προσδώσει σε αυτό το κείμενο μια ιδιαίτερη αξία και αυτός είναι άλλωστε ο λόγος που ο Γιώργος Λεχουρίτης, μέλος της ομάδας, αφιέρωσε χρόνο, προκειμένου να μεταφράσει και να προσαρμόσει στα ελληνικά το πρωτότυπο άρθρο.

² Ψυχολόγος - Κοινωνική Λειτουργός MSc - Οικογενειακή Θεραπεύτρια

Πρόλογος

Αντανακλάσεις και αναστοχασμοί σχετικά με τις περιοχές οργάνωσης της ανθρώπινης εμπειρίας και τις εφαρμογές του στο πεδίο

Στο κείμενο που ακολουθεί η έννοια της *Ουδετερότητας* ιδωμένη μέσα στο πλαίσιο των πεδίων της Αισθητικής, της Κατανόησης και της Δράσης ανανοηματοδοτείται και λειτουργεί ως μία γέφυρα ανάμεσα στις υποκειμενικότητες (Multiverse), οι οποίες προσκαλούν την ανάδυση πολλών διαφορετικών αφηγήσεων και εκδοχών και της αντικειμενικότητας (Universe), η οποία όμως, εδώ διαπνέεται από μια ηθική στάση, όπως ορίζεται από τον Maturana³ (1988) .

Στο κείμενο, το οποίο αποτελεί τη βάση του προβληματισμού αλλά και την πηγή της έμπνευσής μας, των Lang P., Cronen V., & Little M. (2011), με τίτλο: *“Ο συστημικός επαγγελματίας: τα πεδία δράσης και το ζήτημα της ουδετερότητας”*⁴ εκτιμούμε πως η έννοια της ουδετερότητας συνδέεται με τη σχεσιακή υπευθυνότητα, μια κεντρική έννοια τόσο στην προσέγγιση του κοινωνικού κονστρουξιονισμού όσο και στο Συστημικό Συνθετικό Μοντέλο Καταξιοτικής Διερεύνησης, (Σ.Σ.Μ.Κ.Δ.), (Γκότσης Η. 20219), με το οποίο εργαζόμαστε.

Αυτή η στάση ορίζει μία θέση-Εγώ (I-position) για τον συστημικό επαγγελματία, που θεωρούμε ότι αποτελεί μια στάση βαθιάς ηθικής, υπαρξιακής ευθύνης. Σε αυτή τη θέση η ουδετερότητα υιοθετείται, όχι ως θέση, αλλά ως μια στάση, που διευκολύνει την ανάδυση πολλών και διαφορετικών αφηγήσεων, καθώς και τη ριζοσπαστική αναδόμηση των κυρίαρχων ιστοριών.

Προσκαλεί επίσης, σε μια θέση ευθύνης που δεν καθλώνει, αλλά απελευθερώνει τόσο τα αποθέματα του συστημικού επαγγελματία, όσο και των ανθρώπων στους οποίους απευθύνεται.

Ταυτόχρονα, συνδέεται με τον ρυθμό και τον χρόνο που χρειάζονται για να αλλάξουν τα συστήματα αναφοράς, γεγονός που παραπέμπει στη συνεργατική στάση του συστημικού επαγγελματία, σύμφωνα με την Anderson H. (2016), η οποία, επίσης, συνιστά μια βαθιά ηθική στάση.

Η ανάληψη, ωστόσο, της προσωπικής, επιστημονικής και κοινωνικής ευθύνης προϋποθέτει την εσωτερική ψυχοσυναισθηματική και ένα αίσθημα επιστημονική ασφάλειας του συστημικού επαγγελματία. Το να είναι κάποιος συστημικός επαγγελματίας δεν είναι ένας ρόλος, είναι ένας τρόπος να υπάρχει, είναι μια φιλοσοφία ζωής που διαπνέει όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας.

³ Συγκεκριμένα ο Maturana στο κείμενό του *Ontology of Observing: The Biological Foundations of Self-Consciousness and of The Physical Domain of Existence* Humberto R. Maturana (1988)

καθώς μελετά τις παραμέτρους που συνδέονται με την παρατήρηση και τη γνώση, αναφέρεται σε περιοχές στις οποίες αυτή η παρατήρηση οργανώνεται. Εκεί εκτιμά ότι αυτές οι περιοχές είναι πολύ περισσότερες από τρεις αλλά ο ίδιος επικεντρώνει την ανάλυσή του στις περιοχές της δράσης, της επεξήγησης και της αισθητικής. Στο παρόν κείμενο μας ενδιαφέρει ιδιαίτερα η πρότασή του ότι μια επεξήγηση δεν υποκαθιστά αυτό που συμβαίνει, κάτι το οποίο συμπληρώνει, κατά την άποψή μας, την συστημική μεθοδολογία σχετικά με το χάρτη και τις αναπαραστάσεις. (δες στη συνέχεια του κειμένου)

⁴ Μετάλογος τεύχος 35. Μτφ. Γιώργος Λεχουρίτης.

Οι περιοχές οργάνωσης της ανθρώπινης εμπειρίας, (Γκότσης Η. 20219), όπως τις έχουμε ονομάσει στο Σ.Σ.Μ.ΚΔ., μάς παρέχουν ένα ισχυρό μεθοδολογικό πλαίσιο, το οποίο μας βοηθάει να οργανώσουμε την εμπειρία μας, ώστε να δομήσουμε ασφαλείς, αλλά και διευρυμένες, ανοιχτές, ελεύθερες ταυτότητες ως συστημικοί επαγγελματίες (σ.ε.).

- Μπορεί μια τέτοια ταυτότητα να δομηθεί έξω από μία διαρκή νοητική, συναισθηματική, ψυχική και ηθική διεργασία εσωτερικών και εξωτερικών διαλόγων;

Στα μάτια μας, ο/η σ.ε. αποτελεί ένα διαρκές, διαλογικό σύστημα, που είναι συνδεδεμένο με την κοινότητα, τον πολιτισμό και το πλαίσιο, μέσα στο οποίο δραστηριοποιείται· και σύμφωνα με το Αριστοτέλειο *πράττειν*, το οποίο υιοθετούν οι συγγραφείς, συνδέεται με την κοινότητα και πράττει για τη συν-δημιουργία μιας κοινωνικής πραγματικότητας, με γνώμονα το κοινό καλό.

Οι τρεις περιοχές οργάνωσης της εμπειρίας, η *Αισθητική*, η *Κατανόηση* και η *Δράση* είναι διαρκώς παρούσες, σε αλληλεπίδραση και σε διάλογο. Ανάλογα με τον σκοπό, γίνεται ένα διαρκές *zoom in* και *zoom out*, στις διάφορες περιοχές. Αυτό συμβαίνει τόσο στον εσωτερικό διάλογο του σ.ε., όσο και στον εξωτερικό με τον/την/το εξυπηρετούμενο.

Η περιοχή της αισθητικής, σύμφωνα με τους P. Lang & E. Mc Adam διαπερνά τις άλλες δύο περιοχές. Π.χ. η περιοχή της παραγωγής ορίζει το τι θα κάνω ως επαγγελματίας, ενώ η περιοχή της αισθητικής ορίζει το πώς. Μια χρήσιμη ερώτηση που θα μπορούσε να διευκολύνει το έργο του σ.ε. είναι:

- Από ποια περιοχή προέρχεται, ποια φωνή μου, και σε ποια περιοχή θα μου ήταν χρήσιμο να την αξιοποιήσω;

Προκειμένου, να μπορέσει ο/η σ.ε. να συνθέσει όμως, όλες αυτές τις φωνές και να συν-δημιουργήσει μια συνεκτική αφήγηση, έχει ανάγκη τόσο τη-δημιουργικότητα, όσο και την κριτική σκέψη, οι οποίες του επιτρέπουν να βγει έξω από το πλαίσιο, παραμένοντας, ταυτόχρονα, συνδεδεμένη/ος με αυτό. Αυτή η θέση ορίζεται ως μια θέση εξωτοπίας⁵, που αποτελεί ταυτόχρονα μια αναστοχαστική πρακτική αλλά και μια πρόταση για τη τοποθέτησή μας μέσα στο διάλογο και τη συνάντηση, με τον/την άλλο/η.

Σε αυτή τη θέση, προσκαλούμε τους σ.ε να αμφισβητήσουν τους κυρίαρχους λόγους, θέτοντας στο κέντρο του ενδιαφέροντός τους τη σχέση μεταξύ της βιωμένης εμπειρίας και των διαφορετικών αφηγήσεων που μπορούν να αναδυθούν.

⁵ Πρόκειται για μια έννοια που έχουμε δανειστεί από τον Μ. Μπαχτίν η οποία ορίζεται ως:

Η εξωτοπία, το «κείσθαι εκτός», μας προσκαλεί συχνά στο παράδοξο που ενέχει μια αναστοχαστική διαδικασία: Προκειμένου να κατανοήσουμε την ουσία της σύνδεσης με μια εμπειρία, είναι συχνά βοηθητικό να αποσυνδεθούμε από αυτήν τόσο, όσο χρειάζεται για μετακινηθούμε ή να διευρύνουμε την οπτική μας γωνία. Αναφορές στην έννοια της εξωτοπίας στο:

<https://ejournals.lib.auth.gr/iti/article/download/5315/5199>.

Ένα ερώτημα που αναδύεται είναι πόσο απαρτιωμένη ή κατακερματισμένη είναι η ταυτότητα του συστημικού επαγγελματία, σήμερα;

Από τη μεριά, αναρωτιόμαστε αν προσπαθούμε να ισορροπήσουμε πάνω σε ένα διαλογικό εκκρεμές ή δυναμικό διαλογικό φάσμα (Γκότσης Η. 2020), το οποίο κυμαίνεται από την πολυφρένεια (Gergen Κ. 1997) και την πολυφωνία (Μπαχτίν Μ. 2000) έως τη-μονολογικότητα και τη συμπαγή ταυτότητα και εκτείνεται σε όλους τους χρόνους, παρελθόν, παρόν και μέλλον.

Ως ομάδα του ΣΣΜΚΔ έχουμε μεταφέρει όλες αυτές τις αρχές, τις αξίες και την αισθητική που περιγράφονται στο συγκεκριμένο άρθρο στο πεδίο της ψυχοθεραπείας και της εκπαίδευσης. Η απάντηση που δίνουμε στην παραπάνω αναρώτηση είναι το ότι θέτουμε στο κέντρο της εστίασής της τη βιωμένη εμπειρία, η οποία αποκτά σώμα και μπαίνει σε έναν ανελκτικό διάλογο με όλα τα συστήματα - ενδοπροσωπικά, διαπροσωπικά και κοινωνικά. Μέσα από την συν-κατασκευή τοπίων υποδοχής της εμπειρίας, ασφάλειας και διαλόγου συν-δημιουργούνται οι δυνατότητες για την ανάδυση πλούσιων, διαφοροποιημένων και διευρυμένων ταυτοτήτων αξιοπρέπειας. Αυτές οι ταυτότητες οδηγούν ανελκτικά στη δημιουργία τοπίων διαφοροποίησης, αυτονόμησης, αλλά και συμπερίληψης.

Οι περιοχές οργάνωσης της ανθρώπινης εμπειρίας συμβάλλουν σημαντικά, στην οργάνωση αυτού του ομολογουμένως, σύμπλοκου διαλόγου, έτσι, ώστε να οδηγηθεί σε μια ανάδυση⁶(Μορέν Ε 2013), σε μια υψηλότερης τάξης οργάνωση και απαρτίωση.

Αυτή η πορεία, μέσα από μια καταξιοτική πρακτική, βασίζεται σε διαρκείς αφαιρέσεις. Ποτέ οι αναπαραστάσεις και οι κατασκευές δεν ταυτίζονται με το τοπίο⁷ και επίσης η υπάρχουσα εμπειρία δεν μπορεί να εμπεριέχεται αυτούσια στη μέλλουσα, ωστόσο παραδόξως η ταυτότητα εμπλουτίζεται αντί να υπόκειται σε ακρωτηριασμούς και περικοπές ώστε να «χωρέσει» σε ένα δοσμένο κοινωνικό πλαίσιο.

Η αναστοχαστική διεργασία, όπως και η αισθητική διαπνέουν όλη την εκπαιδευτική και θεραπευτική διαδικασία. Κεντρικής σημασίας στην αισθητική για μας είναι ότι το βλέμμα μας, η γλώσσα μας, οι ερωτήσεις μας, οι ηθικές μας ποιότητες δημιουργούν κόσμους. Έτσι, έχουμε την ευθύνη για τη συν-δημιουργία κόσμων που χωράνε με σεβασμό και αξιοπρέπεια και απελευθερώνουν τις δυνάμεις των ανθρώπων, σε αντίστιξη με κόσμους βίας, που εγκλωβίζουν και αποκλείουν, δημιουργώντας στενές, ελλειμματικές ταυτότητες. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο νοηματοδοτείται για εμάς η έννοια της ουδετερότητας.

Το πλαίσιο των ιδεών και των πρακτικών μας

⁶ Σύμφωνα με τον Ε. Μορέν, η ανάδυση περιγράφει μια καινούργια σύνθετη και περίπλοκη πραγματικότητα που συντίθεται μέσα από τη συνάντηση επιμέρους πραγματικοτήτων, από την οργάνωση διάφορων στοιχείων που συγκροτούν ένα όλον. «Οι αναδύσεις δεν είναι επιφανόμενα, ούτε εποικοδομήματα, αλλά ανώτερες ιδιότητες που προέρχονται από την οργανωτική πολυπλοκότητα». (Μορέν, Ε. () *Η Ηθική*, σελ. 291. Αθήνα. Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου. Μτφ. Γ. Καυκιάς.)

⁷ Παράφραση μιας φράσης του Κορζυβσκι που έκανε διάσημη ο G. Bateson: «ο χάρτης δεν είναι ο τόπος».

Προκειμένου να εξηγήσουμε γιατί ένα κείμενο που γράφτηκε πριν 27 χρόνια, με εστίαση στη διερεύνηση της έννοιας της συστημικής ουδετερότητας σε σχέση με τις πρακτικές που εφαρμόζουν στο πεδίο δράσης οι συστημικοί επαγγελματίες, εκτιμούμε πως είναι σημαντικό να αναφερθούμε με συντομία, στο πλαίσιο στο οποίο αναδύονται και λαμβάνουν χώρα οι ιδέες και οι πρακτικές μας.

Η δημοσίευση αυτού του σημαντικού, κατά την οπτική μας, κειμένου αποτελεί μια εξαιρετική ευκαιρία και μια πρόσκληση για έναν διάλογο σχετικά με αυτό το πλαίσιο. Αποτελεί επίσης, μια πρόσκληση προς έναν προσωπικό αλλά και συλλογικό κριτικό και ηθικό αναστοχασμό⁸ σε σχέση με τις επαγγελματικές πρακτικές μας, όπως διαμορφώθηκαν στο ευρύτερο τοπίο που διαμόρφωσε η παρατεταμένη κρίση των τελευταίων 10 ετών.

Αυτό το τοπίο, όπως έχουμε αναφέρει αναλυτικά⁹ χαρακτηρίζεται από πολλά στοιχεία που παραπέμπουν σε διαδικασίες μετάβασης.

Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι εκτιμούμε πως πολλά χαρακτηριστικά αυτής της μετάβασης, όπως και πολλές από τις συνέπειες που συνδέονται με αυτά δεν είναι ακόμα διακριτά και θα αποτυπωθούν με σαφήνεια σε ένα κοντινό μέλλον, εκτιμούμε πως υπάρχουν ορισμένα φαινόμενα που επηρεάζουν τον ρόλο των φροντιστών/στριών και των ψυχοθεραπευτών/τριών.

Παρατηρούμε, για παράδειγμα, ότι υπάρχουν αλλαγές στις κοινωνικές σχέσεις που συνδέονται με μερική αναγνώριση μορφών οικογένειας, όπως οι ομόφυλες που έως τώρα παρέμεναν «αόρατες», με τη διεκδίκηση στον αυτοπροσδιορισμό, στον από-στιγματισμό, στην «αντι-ετεροκανονικότητα» και την από-παθολογικοποίηση¹⁰, από διάφορες κοινωνικές ομάδες.

⁸ Παραθέτουμε δυο ορισμούς για την έννοια της ηθικής και του ηθικού αναστοχασμού που κρίνουμε ότι μπορούν να συνεισφέρουν στην κατανόηση του/της αναγνώστη/τριας.

***Η Ηθική** είναι μια σχεσιακή δράση και μια διαδικασία: οι αξίες, οι πεποιθήσεις, οι επιθυμίες, οι προθέσεις, οι προσδοκίες μας. Είναι η μουσική που μιλά για τους ηθικούς κανόνες μας και τη συνοχή. Είναι το κέντρο των προθέσεών μας και η συνοχή μας και είναι η πηγή της ενέργειάς μας και της δράσης μας (McAdam, Lang, & Henoa, 2019).*

Ο ηθικός αναστοχασμός είναι μια αναστοχαστική εμπειρία που βασίζεται σε μια μετά-γνώση, η οποία επεξεργάζεται και διερευνά τη σχέση μας με την ηθική, τις αισθητικές στάσεις, τις πρακτικές και τα ερμηνευτικά εργαλεία με τα οποία κάθε φορά συν-μετέχουμε σε μια βιωματική εμπειρία. Σύμφωνα με αυτή την ιδέα, ο ηθικός αναστοχασμός αποτελεί μια αφήγηση για τη δράση που «οργανώνει» το ηθικό πλαίσιο των δράσεών μας. Ο ηθικός αναστοχασμός, μέσα από αυτή την οπτική, είναι ένα μέσο για την αναζήτηση μιας ετεροτοπίας ως αντίβαρο στην κυριαρχία, την βία και τον αποκλεισμό(Γκότσης Η. 2020).

⁹ <https://www.psychologynow.gr/arthra-psykikis-veeias/psyxotherapeia/therapeftikes-proseggiseis/6789-to-systimiko-synthetiko-montelo-kataksiotikis-diareynisis.html>

¹⁰ Μια εξαιρετικά ενδιαφέρουσα περίπτωση αποτελούν οι άνθρωποι που επιλέγουν να ζήσουν σε συνθήκες πολυσυντροφικότητας . Δες λεπτομέρειες στο <https://www.inred.gr/wp-content/uploads/2015/07/%CE%95%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CF%81%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%AD%CE%BD%CF%84%CF%85%CF%80%CE%BF-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CF%85%CF%83%CF%85%CE%BD%CF%84%CF%81%CE%BF%CF%86%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B6%CE%AE%CE%BB%CE%B9%CE%B11.pdf>

Παράλληλα, παρατηρούμε ότι υπάρχει μια επίταση της κλειστότητας, απέναντι σε αυτό το άνοιγμα και τις καινούργιες δυνατότητες που προσφέρει η αβεβαιότητα για το καινούργιο τοπίο, ως μια επιθυμία είτε ρετροτοπίας¹¹ – στην καλύτερη περίπτωση – είτε στη χειρότερη περίπτωση, ως κλιμάκωση της δυστοπίας, ενδεικτικά φαινόμενα της οποίας αποτελούν η αύξηση της ενδοοικογενειακής βίας, οι γυναικοκτονίες ή ο αποκλεισμός και η αορατότητα που συνδέονται με βασικά χαρακτηριστικά (λ.χ. πολιτισμικά ή σεξουαλικά) και ιδιότητες της ταυτότητας των ανθρώπων.

Σε αυτό το χωρικό αλλά και χρονικό τοπίο, αντιλαμβανόμαστε ότι είναι σημαντικό να αναδυθεί ένας διάλογος για τις πρακτικές και την αισθητική της θεραπείας ή της πρόληψης, όπως μας προσκαλεί αυτό το εξαιρετικά επίκαιρο κείμενο των Lang, Little, & Cronen .

Επιθυμία μας είναι αυτός ο διάλογος να επεκταθεί στο πώς η ψυχοθεραπεία, η συμβουλευτική, η εκπαίδευση, η πρόληψη μπορούν να συνομιλήσουν με το έργο του Μ. Φουκώ για τις ετεροτοπίες¹² της αντιστάθμισης¹³ (Foucault, Μ. 1984), ως νησίδες ασφάλειας, φροντίδας και συμπερίληψης, οι οποίες προτείνουμε να λειτουργήσουν ως αντίβαρο στο δυστοπικό τοπίο στο οποίο προαναφερθήκαμε.

Επίσης, μέσα από το άρθρο των Lang, Little, & Cronen, μας προσφέρεται η δυνατότητα να αξιοποιούμε και να διευρύνουμε τα εργαλεία κατανόησης και να μετακινούμαστε σε διαφορετικές ερμηνευτικές θέσεις, αλλά κυρίως μας δίνεται η δυνατότητα να κατανοήσουμε σε βάθος την αισθητική φιλοσοφική στάση από την οποία διαπνέεται η Καταξιοτική Συστημική Διερεύνηση.

Η ομάδα μας ξεκίνησε τη δράση της το 2015, αξιοποιώντας την προσέγγιση της Καταξιοτικής Συστημικής Διερεύνησης στο πεδίο της εκπαίδευσης επαγγελματιών ψυχικής υγείας, κοινωνικών επιστημόνων και φροντιστών/παιδαγωγών από τον χώρο της Παιδικής Προστασίας (Γκότσης, Η. 2017· 2019).

καθώς και στο

<https://polyamorygr.wordpress.com/2016/09/27/%CF%80%CE%BF%CE%BB%CF%85%CF%83%CF%85%CE%BD%CF%84%CF%81%CE%BF%CF%86%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1-%CF%84%CE%AC%CF%83%CE%B7-%CE%AE-%CE%B5%CE%BE%CE%AD%CE%BB%CE%B9%CE%BE%CE%B7/>

¹¹ Η ρετροτοπία ορίζεται σχηματικά ως : «...η άρνηση της διεκδίκησης μιας ουτοπίας στο μέλλον, και στη θέση της η αναζήτηση μιας ουτοπίας με τα «ρούχα» του παρελθόντος... η ρετροτοπία εκφράζει την κοινωνική τάση να τοποθετούμε στο παρελθόν –και όχι πλέον στο μέλλον ή σε έναν μυθικό τόπο– το όραμα μιας καλύτερης κοινωνίας. Το μέλλον έχει γίνει συνώνυμο όχι της ελπίδας και των δυνατοτήτων, αλλά του φόβου και της απελπισίας. Το παρελθόν απεναντίας αναδεικνύεται ως χαμένος παράδεισος, σαν μια εκδίκηση για την προηγούμενη παγκόσμια «μανία για πρόοδο...». Πηγή: <https://antarsya.gr/node/5113>

Επίσης δες στο διαδίκτυο: <https://www.theoryculturesociety.org/review-zygmunt-bauman-retrotopia/>

¹² <http://socialpolicy.gr/2014/12>

¹³ https://biennale1.thessalonikiennale.gr/pdf/MICHEL_FOUCAULT_HETEROTOPIAS_GR.pdf

Από το πρώτο εκπαιδευτικό σεμινάριο που οργανώσαμε έγινε αντιληπτό ότι η συνάντησή μας με τους/τις επαγγελματίες, και η πρόσκλησή μας να συν-δημιουργήσουμε έναν δεσμό ως απάντηση στη συνεχιζόμενη κρίση που λειτουργούσε εντροπικά τόσο για τους ίδιους, όσο και για τους φορείς στους οποίους εργάζονταν, χρειαζόταν ένα στέρεο μεθοδολογικό εργαλείο, το οποίο θα λειτουργούσε ως ένα σταθερό κέντρο μιας πολυφωνικής προσέγγισης στην εκπαιδευτική διεργασία.

Το γεγονός το οποίο μας απασχολούσε και μας απασχολεί ιδιαίτερα είναι ότι η συνάντηση των ανθρώπων και η πρόσκληση να συν-δημιουργηθούν συλλογικοί δεσμοί που θα λειτουργούν ως αντίβαρο στην δυστοπική πραγματικότητα, συχνά ματαιώνεται μέσα από την επίδραση των προβλημάτων, τα οποία προσκαλούν σε κλειστές μονολογικές πραγματικότητες (Γκότσης, 2008· 2019).

Ισχυρό παράγοντα ματαίωσης αποτελεί επίσης η δυσκολία να υπάρξουν μετασχηματιστικές δράσεις που θα «επικυρώνουν» την επιθυμία και τη σύνδεση με το φαντασιακό, (τα στάδια του dreaming και του design - delivery, σύμφωνα με το μοντέλο 4D, (Γκότσης, 2017) και θα τροφοδοτούν με νόημα την παραγωγή καινούργιων, ή την ενίσχυση υπαρχόντων αποθεμάτων.

Αυτή η διαπίστωση υπήρξε καθοριστική, εφόσον η μετασχηματιστική ιδιότητα της Καταξιοτικής Συστημικής Διερεύνησης και η ολοκλήρωση των βημάτων του 4D, αποτελεί εκείνο το στοιχείο το οποίο σύμφωνα με τον Gervase R. Bush (2007) τη μετακινεί και τη διαφοροποιεί από την προσέγγιση της Appreciative Inquiry, καθώς το **σημαντικό δεν είναι η εστίαση στο θετικό**, αλλά το γεγονός ότι αποτελεί μια δημιουργική μετασχηματιστική.

Μέσω αυτής της διεργασίας οι άνθρωποι, αξιοποιούν παραγωγικές και καταξιοτικές ερωτήσεις και συνομιλίες, μετακινούνται όσον αφορά στην οπτική ή τις κατασκευές που έχουν για την πραγματικότητα, εμπλουτίζουν τα όνειρά τους και διευρύνουν την κουλτούρα ή την αισθητική τους. Ο Bush επικαλείται την άποψη του Gergen (1978), ο οποίος σε άρθρο του με τίτλο «Towards Generative Theory» υποστήριξε ότι το πιο σημαντικό που μπορεί να κάνει ο κοινωνικός κονστρουξιονισμός είναι να παράγει δυνατότητες για να σκεφτούμε σχετικά με τις κοινωνικές δομές και τους θεσμούς, οι οποίοι μπορούν να μας οδηγήσουν σε νέες επιλογές δράσεων.

Προκειμένου λοιπόν να ανταποκριθούμε στην ανάγκη να εργαζόμαστε με ένα κεντρικό μεθοδολογικό εργαλείο, το οποίο είναι πολυφωνικό, διευκολύνει φυγόκεντρες διαδικασίες και προσκαλεί σε διεύρυνση των μορφών δράσεων των επαγγελματιών, ξεκινήσαμε μια μελέτη και έναν διάλογο σχετικά με τις τρεις περιοχές οργάνωσης της ανθρώπινης εμπειρίας.

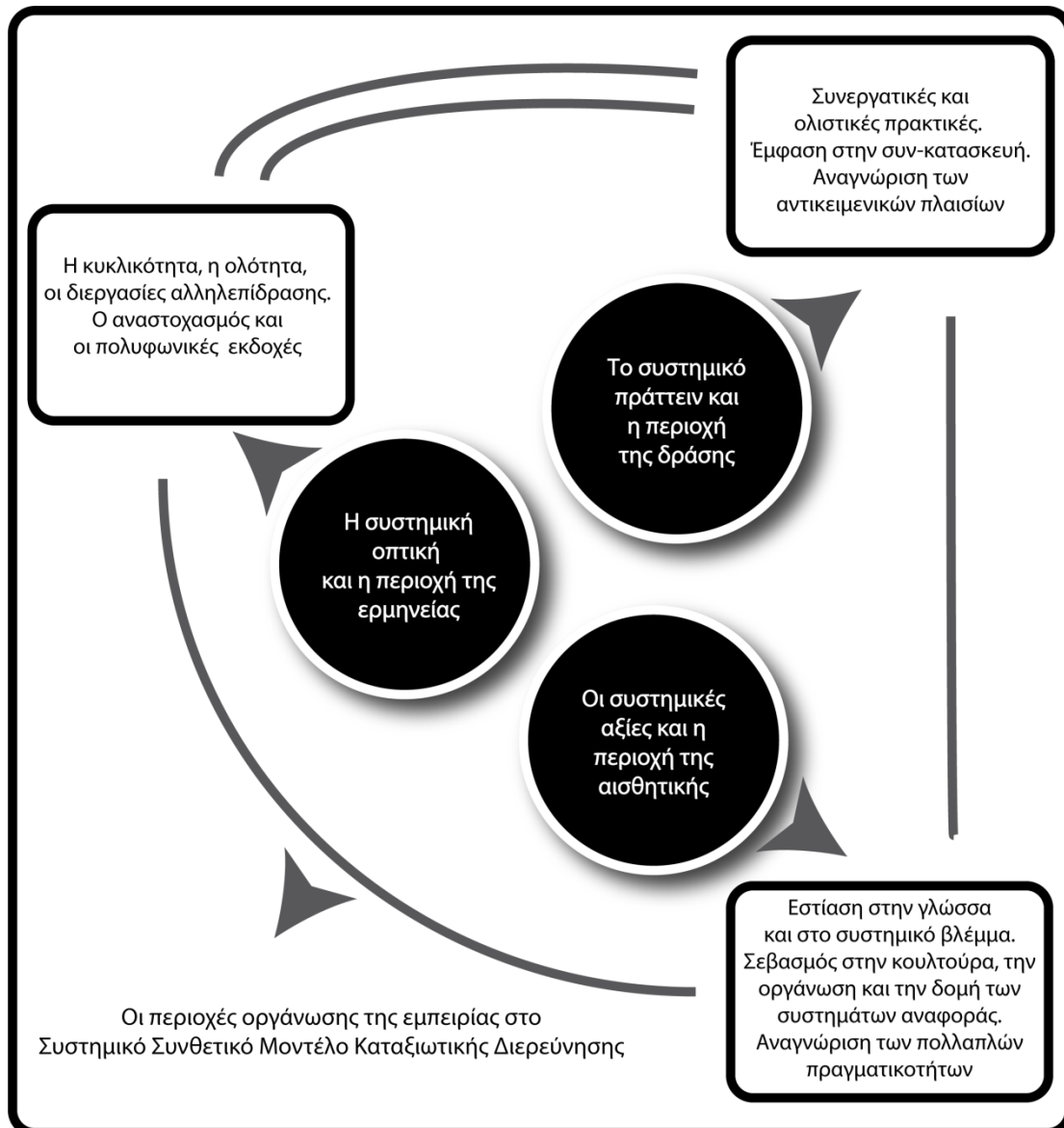
Το ενδιαφέρον στοιχείο σε αυτόν τον διάλογο είναι η συνεχής μετατόπισή μας και η εστίαση από τη μια περιοχή στην άλλη: άλλοτε η ανθρώπινη εμπειρία οργανώνεται με εστίαση στην ηθική και την αισθητική, άλλοτε στην ερμηνεία και την κατανόηση και άλλοτε στην παραγωγή δράσεων. Αυτή η μετατόπιση συνδέεται τόσο με την εσωτερική εξέλιξη της ομάδας, όσο και με τους διαλόγους στους οποίους μας προσκαλούν τα συστήματα με τα οποία εργαζόμαστε.

Η μελέτη του κειμένου του Maturana, *Ontology of the Observer* (1988), που αποτέλεσε τη-βάση για το σημαντικό, όπως προαναφέρθηκε, κείμενο των Lang, Little & Cronen, ήταν μέρος αυτού διαλόγου, καθώς μας ενδιέφερε και εξακολουθεί να μας ενδιαφέρει όχι μόνο το πώς κατανοούμε, αλλά και το πώς παράγουμε δράση ή πώς συνδεόμαστε με σταθερά αξιακά και ηθικά πλαίσια, τόσο ως κοινωνικά υποκείμενα όσο και ως επαγγελματίες.

Το κείμενο του Maturana, αποτελεί μια μελέτη για την οντολογία του παρατηρητή και προσκαλεί σε στοχασμό σχετικά με την αντικειμενική πραγματικότητα και την υποκειμενική εμπειρία, κυρίως όμως εστιάζει στην επιστήμη, όπως άλλωστε και το άρθρο των Lang, Little & Cronen εστιάζει στην επαγγελματική συστημική πρακτική. Αξιοποιώντας αυτά τα δύο κείμενα στο πεδίο, από την ομάδα του Σ.Σ.Μ.Κ.Δ., παρατηρήσαμε ότι υπήρξε μια μετακίνηση, καθώς είδαμε ότι μέσα από τη διάκριση των περιοχών οργάνωσης της ανθρώπινης εμπειρίας (βλ. σχήμα 1), μπορούμε να προσκαλέσουμε τόσο σε μια σύνδεση αυτών των περιοχών με βασικές συστημικές έννοιες (βλ. σχήμα 2), όσο επίσης, να προσκαλέσουμε μια σειρά από ομάδες και πληθυσμούς που βρίσκονται στο κέντρο του ενδιαφέροντός μας να αναστοχαστούν σχετικά με τις πρακτικές τους.

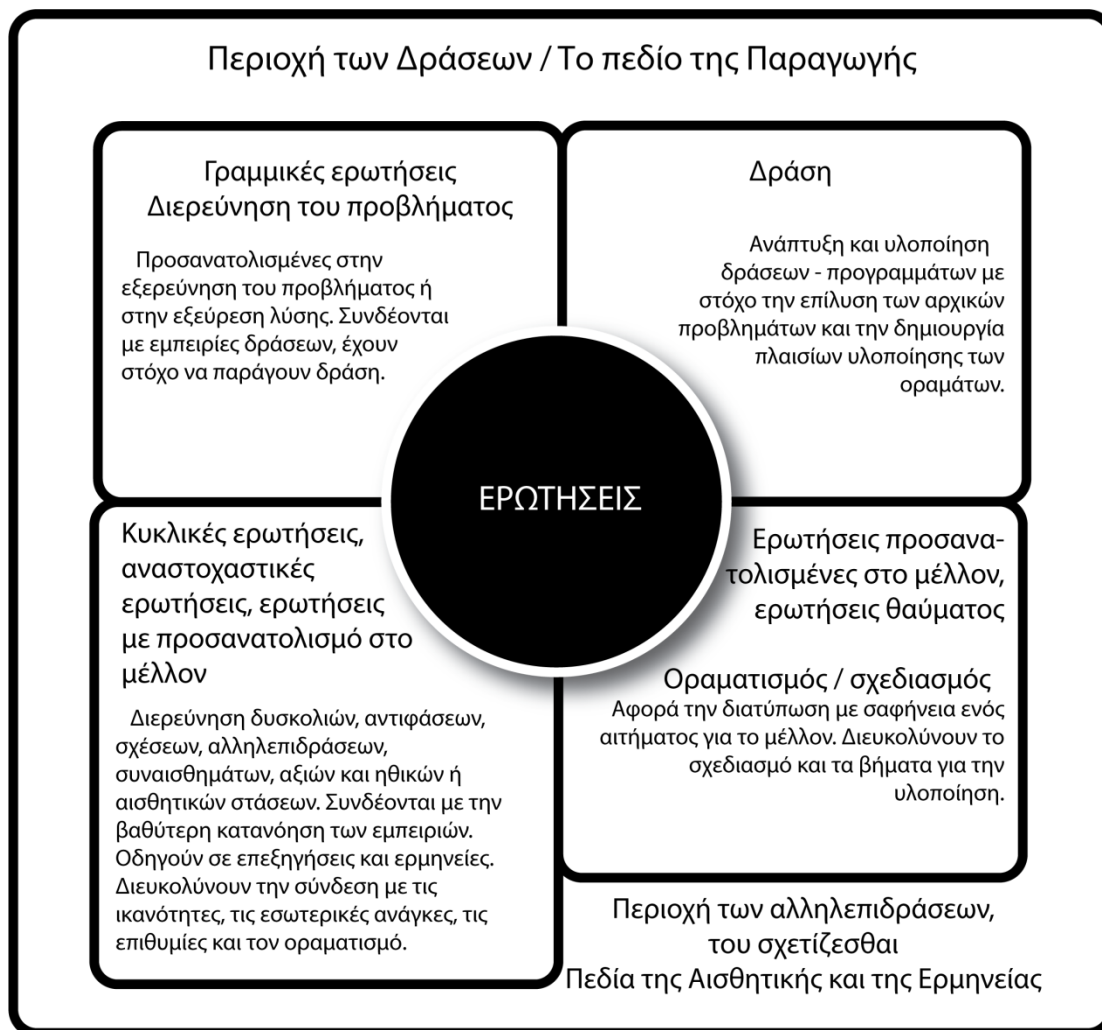

Σχήμα 1. Οι περιοχές οργάνωσης της ανθρώπινης εμπειρίας (Γκότσης, 2016).

Σχήμα 2. Το Συστημικό Συνθετικό Μοντέλο Καταξιοτικής Διερεύνησης και οι περιοχές οργάνωσης της ανθρώπινης εμπειρίας (Γκότσης, 2019).

Αξιοποιήσαμε έτσι, τη διάκριση των περιοχών για να οργανώσουμε ένα εκπαιδευτικό μοντέλο που ακολουθεί ένα σχήμα μη γραμμικών μεταβάσεων (βλ. Σχήμα 3), με τις περιοχές οργάνωσης να βρίσκονται σε μια διαρκή αλληλεπιδραστική σχέση με τις ερωτήσεις, τη διερεύνηση των αποθεμάτων, την ανάδυση των επιθυμιών και των ονείρων για το μέλλον, προσκαλώντας άλλοτε σε επικέντρωση στην ερμηνεία και την κατανόηση, άλλοτε στην αισθητική στάση και άλλοτε στην παραγωγή δράσεων.

Σχήμα 3. Οι ερωτήσεις και οι περιοχές οργάνωσης της εμπειρίας (Γκότσης, 2017).

Στο παραπάνω σχήμα οι σχέσεις μεταξύ των διαφορετικών πεδίων είναι αμφίδρομες και αλληλεπιδραστικές. Κατά τη διάρκεια ενός ζωντανού διαλόγου οι συμμετέχοντες/ουσες, εστιάζουν σε ένα ή περισσότερα πεδία, μεταβαίνουν από το ένα πεδίο στο άλλο, επιστρέφοντας ωστόσο, σε προηγούμενα πεδία και αναμιγνύοντας τα είδη των ερωτήσεων, χρησιμοποιώντας πότε το ένα και πότε το άλλο. Σε αυτή τη διεργασία, οι χρόνοι αναμειγνύονται μιλώντας άλλοτε για το παρόν, άλλοτε για το παρελθόν, άλλοτε για το μέλλον. Έτσι, αυτού του είδους η διαδικασία, η οποία δημιουργεί χώρο για την ανάδυση και καταξίωση της βιωμένης εμπειρίας είναι εντελώς διαφορετική από την προγραμματισμένη και τεχνικά προκαθορισμένη συνέντευξη

Αυτό που κυρίως μας ενδιαφέρει να διευκρινίσουμε σε εαυτό το σημείο είναι ότι η διερεύνηση ή οι ερωτήσεις δεν αφορούν κυρίως μια μορφή στο διάλογο αλλά πολύ περισσότερο μια διεργασία. Αυτή η διεργασία αφορά τόσο τον εσωτερικό διάλογο, ενός/μιας συστημικού/ης επαγγελματία,(τι είναι αυτό που προσκαλώ τον εαυτό μου να αναρωτηθώ), όσο και ένα εξωτερικό διάλογο(σε τι προσκαλώ αλλά και σε τι με προσκαλεί ο συνομιλητής/τρια μου να αναρωτηθώ; Έτσι στην πραγματικότητα

μια ερώτηση αποτελεί πάντα το προϊόν μιας συν-κατασκευής ανάμεσα στο εγώ και σε κάποιον άλλο, είτε αυτός είναι εσωτερικευμένο, είτε είναι το εξωτερικό μέρος του διαλόγου. Πρόκειται για την τριαδική μορφή που προτείνει η Markova (Markova 2006)¹⁴

Ο διάλογος που παράγεται και προάγεται μέσω των ερωτήσεων ευνοεί την ανάδυση όλων των φωνών, όλων των εσωτερικών πλευρών, είναι, όμως, σταθερά προσανατολισμένος στην εστίαση στις ικανότητες, τις αξίες, τα αποθέματα, στα όνειρα για το μέλλον και στην παραγωγή ιδεών και δράσεων που συνδέονται με μετασχηματισμούς.

Οι περιοχές της οργάνωσης της εμπειρίας και το μοντέλο 4D

Αυτό που κρίναμε ως ένα σημαντικό στοιχείο καθώς εργαζόμαστε με άξονα τις περιοχές οργάνωσης της εμπειρίας ήταν να αναστοχαστούμε σχετικά με το πώς αυτές συνομιλούν, τροφοδοτούν ή τροφοδοτούνται από το μοντέλο 4D. Στο άρθρο τους οι Lang, Little & Cronen δεν κάνουν κάποια σχετική αναφορά ωστόσο αν μελετήσουμε το μοντέλο 4D σαν μια συνεχή ανελικτική συστημική σπείρα μπορούμε να καταλήξουμε σε ορισμένα συμπεράσματα.¹⁵

-
1. ¹⁴ Η Markova θεωρεί ότι η διαλογική πράξη δεν βασίζεται σε μια δυαδική δομή (εγώ-άλλος), στην οποία η εσωτερική σκέψη θα ήταν ανεξάρτητη από τον άλλο και θα λειτουργούσε με ένα μονολογικό τρόπο αλλά σε μια τριαδική δομή (εγώ -άλλος -εσωτερικά ακροατήρια), που βασίζεται στη διαλογικότητα και αποτελεί το προϊόν μιας κοινωνικής διαπραγμάτευσης. *Markova I. (2006), On the "Inner Alter" in Dialogue. International Journal for Dialogical Science. Vol. 1, No. 1, 125-147*

¹⁵ Δες το ακόλουθο σχήμα το οποίο έχουμε ονομάσει Καταξιοτική Συστημική Σπείρα, η οποία αποτυπώνει τις διεργασίες μεταβάσεις από το ένα στάδιο στο άλλο

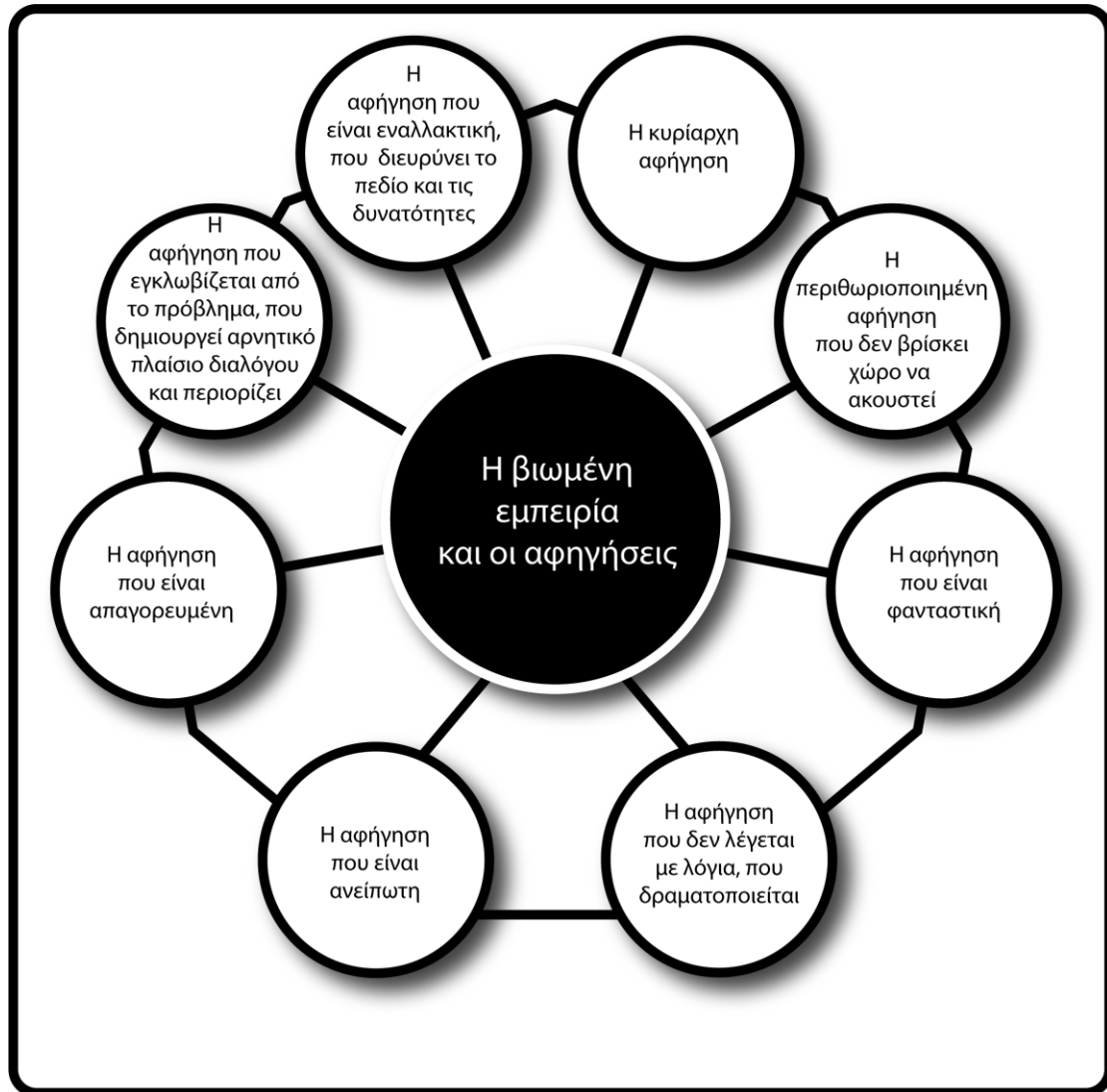
Αυτή η ανατροφοδότηση δεν γίνεται απρόσκοπτα και έχει μεγάλη σημασία να κατανοήσουμε ότι οι μετασχηματισμοί στους οποίους προσκαλεί η Καταξιοτική δεν ακολουθούν μια γραμμική αλληλουχία¹⁷, καθώς επηρεάζονται και αλληλεπιδρούν με μια σειρά παραμέτρους που αφορούν στις δομικές συζεύξεις, την εσωτερική οργάνωση των συστημάτων, τους εσωτερικούς και εξωτερικούς διαλόγους, τη διαχείριση των ματαιώσεων, τις κατασκευές και τις νοηματοδοτήσεις, τους αντικειμενικούς και υλικούς πόρους και κυρίως, τις μορφές των αφηγήσεων σχετικά με τα ανωτέρω.

χρωματίζουν το τοπίο με την αντανάκλασή τους. Η απόδοση αυτή αποτελεί ταυτόχρονα μια πρόσκληση στις δημιουργικές δυνάμεις των ανθρώπων, ώστε να αξιοποιήσουν όλες τις λειτουργικές πλευρές των συστημάτων αναφοράς.

Η *ρωγμή*, σύμφωνα με αυτή την απόδοση, αποτελεί τη δίοδο απ' όπου εισέρχονται στο πεδίο οι δυνατότητες να συνομιλήσουμε για τα αποθέματα, καθώς εκτιμούμε ότι αφήνει τον ελάχιστο επαρκή χώρο για να αναδυθούν τα αναγκαία και απαραίτητα, για κάθε προσπάθεια αλλαγής, ερωτήματα, ενώ παράλληλα επιτρέπει στο φως να εισχωρήσει σε μια σκοτεινή πραγματικότητα, σε ένα κλειστό και ανελαστικό πλαίσιο, σε ένα σύστημα που έχει αποσυνδεθεί από τις εσωτερικές του δυνατότητες για μετακινήσεις και αλλαγές.

Η *ρωγμή* (ή οι ρωγμές, καθώς μπορεί να υπάρχουν πολλές) είναι άλλοτε ορατή κι άλλοτε αόρατη, συχνά απαιτώντας χρόνο ή προσπάθεια για να ανακαλυφθεί ή και να δημιουργηθεί».

Η *ρωγμή*, όπως την αξιοποιούμε στο Σ.Σ.Μ.Κ.Δ. είναι μια έννοια που την έχουμε εμπνευστεί από το έργο και τις ιδέες του Κ. Αξελού, όπως αναπτύσσονται στο βιβλίο του «Ανοικτή συστηματική» (Αθήνα. Εκδ. ΕΣΤΙΑ 1989). Ο Αξελός μιλά για τον Κόσμο στον οποίο εμπεριέχονται πολλοί κόσμοι· έτσι μας προσκαλεί στην ιδέα ότι όλες οι δυνατότητες είναι ανοικτές.

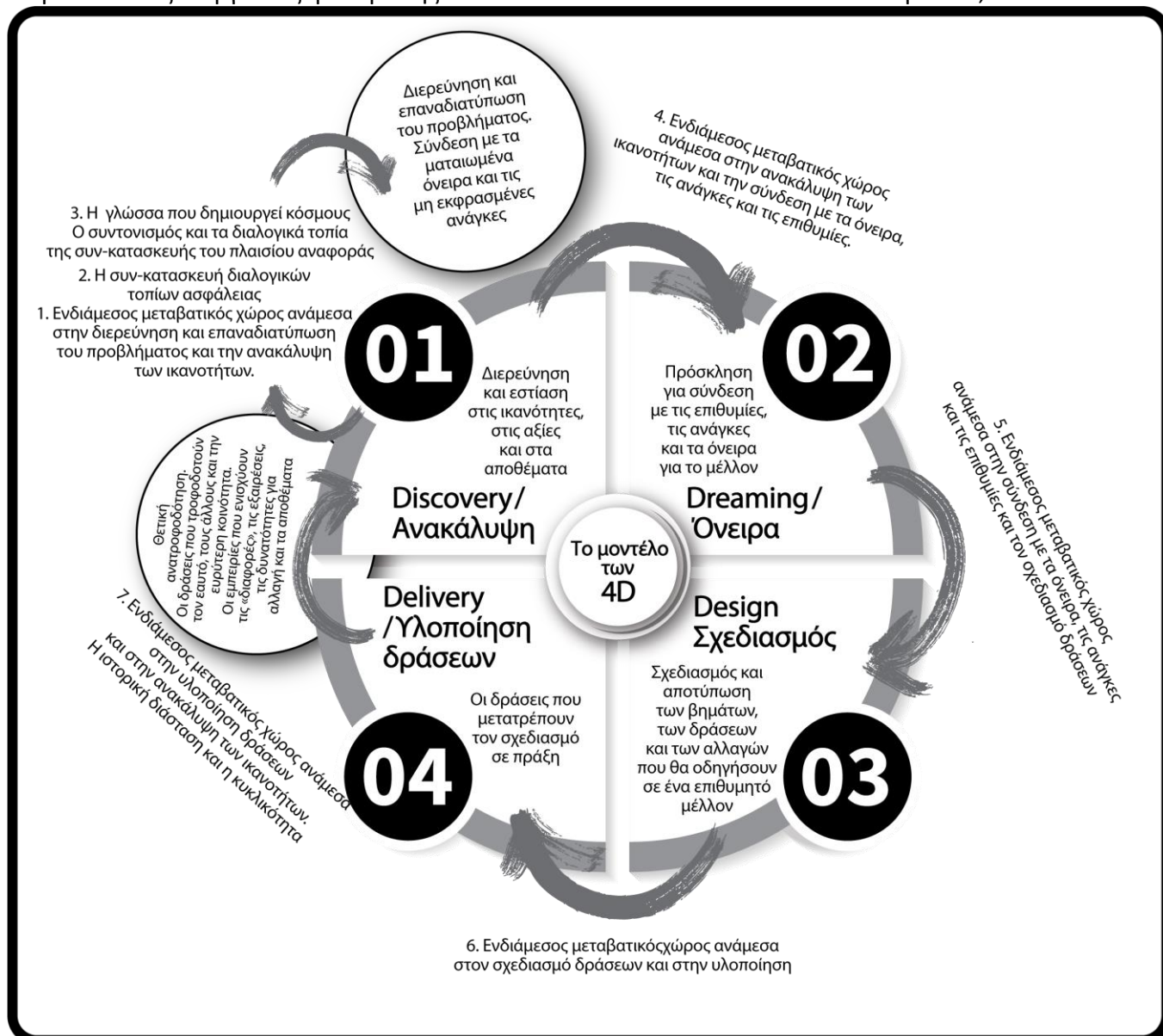

Σχήμα 5. Η βιωμένη εμπειρία. (Γκότσης, 2019).

Σε κάθε βήμα των μεταβάσεων, εμφανίζονται μια σειρά από ερωτήματα και προκλήσεις, όπως για παράδειγμα σε ποιά περιοχή οργάνωσης θα εστιάσουμε.

Προκειμένου να εργαστούμε με αυτά τα ερωτήματα εμπλουτίσαμε τη μεθοδολογία των περιοχών οργάνωσης της εμπειρίας με τους μεταβατικούς χώρους των αλλαγών, που

διερευνούν τις διεργασίες μετάβασης από το ένα στάδιο του 4D σε κάποιο επόμενο¹⁸,

Σχήματα 6: Οι ενδιάμεσοι μεταβατικοί χώροι των αλλαγών (Γκότσης, 2017).

Έτσι για παράδειγμα, εκτιμούμε πως στον μεταβατικό χώρο ανάμεσα στην επαναδιατύπωση του προβλήματος και στη διερεύνηση των αποθεμάτων, (discovery), εστιάζουμε κυρίως στην περιοχή της αισθητικής¹⁹ που αφορά στην

¹⁸ Σχετική αναφορά δεξ: *Γραμματική των Αποθεμάτων*.

<https://www.psychologynow.gr/arthra-psykikis-vgeias/psychotherapeia/therapeftikes-ph-roseggiseis/6411-to-katakxiotiko-dentro-ena-viomatiko.html>

¹⁹ Η έννοια της αισθητικής κατέχει μια κεντρική θέση στο Σ.Σ.Μ.Κ.Δ. Η προσπάθεια να ορίσουμε μια τόσο σπουδαία και σύμπλοκη έννοια, το βάθος της οποίας είναι αντίστοιχο με εκείνο της «γραμματικής», παραμένει διαρκής και ανολοκλήρωτη. Στη γλώσσα μας, η αισθητική είναι μια συνθήκη όπου η πρόθεση και ο σκοπός βρίσκονται σε συμφωνία με τα μέσα, όπου η συνάντηση με την ετερότητα βασίζεται στην αναζήτηση της αρμονίας και της ηθικής. Η αισθητική όπως αναφέραμε, αποτελεί αντίστοιχα με την ηθική μια έννοια μη ερμηνεύσιμη, μη περιγραφόμενη,

γλώσσα με την οποία εργαζόμαστε και στη δημιουργία τοπίων σύνδεσης, ασφάλειας και υποδοχής της εμπειρίας, (Lang & McAdam, 2017), στον συντονισμό των νοημάτων (Pearce & Cronen, 1980) και στην κατανόηση του πολυφωνικού εαυτού.

Επίσης, εργαζόμαστε στην περιοχή της ερμηνείας και της κατανόησης των προβλημάτων αλλά και των αποθεμάτων για μετακινήσεις.

Στον μεταβατικό χώρο ανάμεσα στο discovery και στο dreaming, καθώς και στο design, εργαζόμαστε κυρίως στο πεδίο της αισθητικής προσκαλώντας τα συστήματα σε διαλόγους σχετικά με τις πολιτισμικές κατασκευές που αφορούν στο ατομικό και το συλλογικό-κοινωνικό φαντασιακό, τον συντονισμό στα νοήματα, στις νοηματοδοτήσεις σχετικά με τις έννοιες και τις πολιτικές διαστάσεις που αυτές εμπεριέχουν²⁰.

Τέλος, στον μεταβατικό χώρο ανάμεσα στο design και στο dreaming, εργαζόμαστε με άξονα την περιοχή της παραγωγής δράσεων, με κύριο στόχο τους μετασχηματισμούς και την ανατροφοδότηση των αποθεμάτων.

Η αξιοποίηση στο πεδίο δράσης

Καθώς έχουμε εργαστεί με παιδαγωγούς και φροντιστές από τον χώρο της παιδικής προστασίας έχουμε διαπιστώσει ότι η διάκριση στην οποία μας προσκαλούν οι Lang, Little, & Cronen μάς έχει φανεί πολύ βοηθητική για να εργαστούμε με μια σειρά από ηθικά ζητήματα που αναδύονται κατά τη διαχείριση θεμάτων σχετικών με την ενδοοικογενειακή βία και κακοποίηση.

Έτσι, κρίνουμε ότι το άρθρο τους είναι εξαιρετικά βοηθητικό για να κατανοήσει ένας συστημικός σύμβουλος τις πρακτικές του, καθώς γίνεται φανερό μια διάκριση που αφορά στην «αντικειμενική» και την «υποκειμενική» πραγματικότητα. Αυτή η

καθώς είναι κάτι που είναι πέρα από τη γλώσσα, που «οργανώνει» τη γλώσσα. Ωστόσο επιχειρώντας μια προσπάθεια να συν-κατασκευάσουμε ένα νόημα σχετικά με αυτή την έννοια, θα λέγαμε ότι η αισθητική αποτελείται από τις στάσεις με τις οποίες νιώθουμε και βιώνουμε τον κόσμο.

Η αισθητική αφορά έτσι το άτομο, την ομάδα και την κοινωνία αλλά διαφοροποιείται από την αισθητική πρακτική, όπως αντίστοιχα η ηθική είναι κάτι διαφορετικό από τις ηθικές πρακτικές και τα ήθη.

Είναι σημαντικό να έχουμε επίγνωση ότι η αισθητική, όπως κάθε έννοια στο Σ.Σ.Μ.Κ.Δ., νοηματοδοτείται μέσα από το νόημα και τη λειτουργία που επιτελεί ανάλογα με τα πλαίσια αναφοράς!

Ειδικότερα, σε σχέση με την ψυχοθεραπεία βρίσκουμε πολύ βοηθητικό το σχόλιο της συντακτικής επιτροπής του ΜΕΤΑΛΟΓΟΥ, στο τεύχος 34, όπου στο κεφ.6 του βιβλίου σχετικά με την αιμομιξία σημειώνουν πως:

«Η αισθητική (στο πλαίσιο της ψυχοθεραπείας) αναφέρεται στην ομορφιά των προτύπων και των συνδέσεων – συνδέσεων, οι οποίες αποκαλύπτονται μέσω των μεταφορών. Μια αρχή της «αισθητικής» διαδικασίας είναι να προτιμώνται οι μεταφορές της σύνδεσης και της συνεργασίας παρά αυτές της πάλης και του ανταγωνισμού. Τα συστήματα έχουν αισθητικές προτιμήσεις που ενσωματώνονται στην οργάνωσή τους και η ολότητα του συστήματος ενυπάρχει σε κάθε τμήμα του. Να γιατί η σύγχρονη συστημική θεραπεία «κοιτάζει» σχέσεις – με τους θεραπευτές και τις θεραπεύτριες αυτής της προσέγγισης να παρατηρούν όχι μόνο πρόσωπα αλλά κυρίως πρόσωπα-σε-σχέσεις και τι διαμειβεται στη θεραπευτική σχέση»

²⁰ Σε αυτό το στάδιο μας απασχολούν ζητήματα που συνδέονται με τον αποκλεισμό, το φύλο, την εξουσία, την οργάνωση και την ετερονομία ή την αυτονομία, τον ρατσισμό και τη σεξουαλικότητα, την κατανομή της ισχύος και των υλικών πόρων.

διάκριση έχει ιδιαίτερη σημασία, αφού μας προσκαλεί να σκεφτούμε σχετικά με τη θέση από την οποία κάθε φορά συμμετέχουμε, δρούμε ή παρατηρούμε, μέσα σε μια συνθήκη δράσης ή συνάντησης με τον άλλον.

Στις εκπαιδευτικές δράσεις που υλοποιήθηκαν από το Τμήμα Εκπαίδευσης του ΟΚΑΝΑ και στις δράσεις του πεδίου, όπου τα μέλη της ομάδας συμμετείχαν είτε ως συντονιστές/τριες, ή ως επόπτες/τριες, η αξιοποίηση των περιοχών οργάνωσης της ανθρώπινης εμπειρίας (όπως μετονομάστηκαν από την ομάδα μας) ήταν συνεχής.

Έτσι, με τους/τις φροντιστές/τριες από τα Παιδικά Χωριά SOS, από την ΚΙΒΩΤΟ και το Χαμόγελο του Παιδιού θέσαμε στο κέντρο της δράσης μας τα ζητήματα της κατανόησης των φαινομένων που συνδέονται με την παιδική προστασία, (εγκατάλειψη, παιδική κακοποίηση, αναγκαιότητα για δεσμούς επανόρθωσης και διορθωτικές εμπειρίες) και της αισθητικής, αλλά και τη φροντίδα των φροντιστών/στριων.

Στις δράσεις μας με εκπαιδευτικούς, στο κέντρο του ενδιαφέροντός μας τέθηκαν τα ζητήματα που συνδέονται με την περιοχή της παραγωγής δράσεων και με τους μετασχηματισμούς στη σχολική κοινότητα - είτε στις παιδαγωγικές πρακτικές είτε στον περιβάλλοντα χώρο, π.χ. μεταμορφώσεις σχολικών κτιρίων, δημιουργία βιβλιοθηκών, κ.α.

Στις δράσεις με ομάδες θετών και ανάδοχων γονέων, η πρόσκληση προς τους γονείς ήταν να αναστοχαστούν ταυτόχρονα, σε όλες τις περιοχές.

Έτσι, στην εργασία με αυτή την ομάδα, π.χ στο πεδίο της κατανόησης, ήταν σημαντικό να εργαστούμε σχετικά με τις ανάγκες και τις ματαιωμένες επιθυμίες που εκφράζονται ως προβλήματα. Στο πεδίο της αισθητικής ήταν σημαντικό να υπάρξει ένας διάλογος για τις μορφές σύνδεσης και υποδοχής των παιδιών²¹ και στο πεδίο της παραγωγής κρίθηκαν ως ζωτικής σημασίας οι αλλαγές και οι μετασχηματισμοί στην οικογενειακή λειτουργία, π.χ. διεύρυνση των σχημάτων σύνδεσης, σύνδεση της οικογένειας με ευρύτερα πλαίσια και κοινοτικά δίκτυα φροντίδας, κ.α.

Στις ομάδες παραβατικών εφήβων ή μαθητών σε Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας, στις οποίες συμμετείχαμε ως επόπτες/τριες, ως κεντρικός στόχος τέθηκε η ενδυνάμωση της ταυτότητας.

Τέλος, στην εκπαίδευση με τα στελέχη ψυχικής υγείας και με κοινωνικούς επιστήμονες που εργάζονται στην πρόληψη, με πρόσφυγες, με ανάδοχες οικογένειες και με ανήλικους παραβάτες εργαστήκαμε εστιάζοντας στην σχεσιακή υπευθυνότητα²², την αισθητική και τις ηθικές αξίες που προσκαλούν σε μια αλλαγή παραδείγματος.

²¹ Μια σημαντική θεματική αποτέλεσε το πώς η παιδοθεσία ή η αναδοχή εμπεριέχουν ταυτόχρονα με τη φροντίδα, μια μορφή βίας που συνίσταται συχνά στην έλλειψη μιας κουλτούρας απομάκρυνσης από την βιολογική οικογένεια και στην απαίτηση της συμμόρφωσης του παιδιού στην κουλτούρα της οικογένειας υποδοχής.

²² Η σχεσιακή υπευθυνότητα, είναι ένας θεμελιώδης όρος στην Κ.Σ.Δ. , τον οποίο έχουμε αντιληφθεί

Το παράδειγμα που θέσαμε προς διαπραγμάτευση στον διάλογο εκφράστηκε μέσα στο πλαίσιο δομημένων βιωματικών εργαστηρίων,²³ όπου διερευνάται η σχέση μας με το ανοίκειο, αξιοποιώντας την ιδέα της περσόνας, τα κείμενα του Φουκώ για την εξουσία²⁴, του Derrida για την αποδόμηση²⁵ και την κυριαρχία (Haene, Rober, 2017), τις θέσεις της H. Andersen (2016), για το «από κοινού» και τη «διαλογική καθοδήγηση».²⁶

Παράλληλα, εκφράστηκε με την πρόσκληση να εργαστούμε πάνω στην ανάγκη να γίνονται ορατοί οι αποκλεισμένοι και οι αόρατοι πληθυσμοί. Σε αυτό το πλαίσιο, οργανώθηκε μια εκπαιδευτική δράση, υπό τη μορφή διημερίδας, με επίκεντρο τον σχολικό αποκλεισμό και τη σχολική βία που συνδέονται με τις έμφυλες διακρίσεις, την ταυτότητα φύλου και τον σεξουαλικό προσανατολισμό.

Με την ίδια θεματική κατατέθηκε για πρώτη φορά μια πρόταση στο Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής για την υλοποίηση δράσεων στη σχολική κοινότητα με στόχο τη δημιουργία πεδίων ασφάλειας και συμπερίληψης.

Επίλογος

Εκτιμούμε πως ένα βασικό σημείο στην εργασία των Lang, Cronen & Little αφορά στην επισήμανση πως: *«Ο τομέας της αισθητικής αποτελεί ένα πλαίσιο αναφοράς, το οποίο συσχετίζεται από κοινού με τον τομέα παραγωγής και με τον τομέα ερμηνείας».*

ως εξής:

Η σχεσιακή υπευθυνότητα συνδέεται με τα ακόλουθα :

- Την ηθική ευθύνη για την συμμετοχή μας σε μια σχεσιακή πραγματικότητα
- Την συνειδητοποίηση ότι καθώς ζούμε μέσα στην γλώσσα κατασκευάζουμε τον κόσμο και την πραγματικότητα με την γλώσσα
- Την αποδοχή της ευθύνης για την συνεισφορά μας σε μια διαλογική πραγματικότητα
- Την ενημερότητα ότι ο τρόπος που μιλάμε επηρεάζει τις ζωές και τις ταυτότητες των ανθρώπων με τους οποίους συν-διαλεγόμαστε
- Την σημασία που έχουν τα λόγια που χρησιμοποιούμε

²³ «Δουλεύοντας με το ανοίκειο: Φωνές που περιορίζουν και φωνές που διευκολύνουν. Προ(σ)κλήσεις για Καταξιοτικά βλήματα και Καταξιοτικές πρακτικές». Δες αναλυτική περιγραφή στο: http://elesythblog.blogspot.com/2018/12/blog-post_21.html

²⁴ Δες αναφορά : «Ο Michel Paul Foucault και η θεώρηση της εξουσίας». Αντώνης Γαλανόπουλος στο: <http://www.topperiodiko.grv>.

²⁵ Η ιδέα της αποδόμησης έχει διαδραματίσει κεντρικό ρόλο στη θεωρία και τις πρακτικές μας. Ιδιαίτερα στο πεδίο της πρόληψης και της ψυχοθεραπείας, η αποδόμηση μας βοήθησε να καταλάβουμε τη σημασία που έχει η αποδυνάμωση των μεγάλων αφηγήσεων και η εστίαση στην ατομική αφήγηση.

²⁶ Η Anderson στο άρθρο της Συνεργατική Διαλογική Καθοδήγηση επικαλείται τη θέση του Derida για την «από κοινού» συνάντηση με τον άλλο. Σύμφωνα με τον G. Bennington ο Derrida μας προσκαλεί να στοχαστούμε σχετικά με την ηθική ως μια συνθήκη που συμβαίνει σε μια «πρόσωπο με πρόσωπο» συνάντηση με τον άλλο. Αυτή η συνθήκη συν-κατασκευάζεται, κατά συνέπεια, πάντα «από κοινού». Η Anderson προτείνει τον όρο διαλογική καθοδήγηση, ως μια μετακίνηση στη γλώσσα, προκειμένου να τονίσει τη σημασία του να είμαστε παρόντες σε αυτή την «από κοινού» συνάντηση, έχοντας την ευθύνη για την καθοδήγηση προς την αισθητική του διαλόγου αλλά όχι στο περιεχόμενο μέσα από τη θέση ενός/ μιας ειδικού!

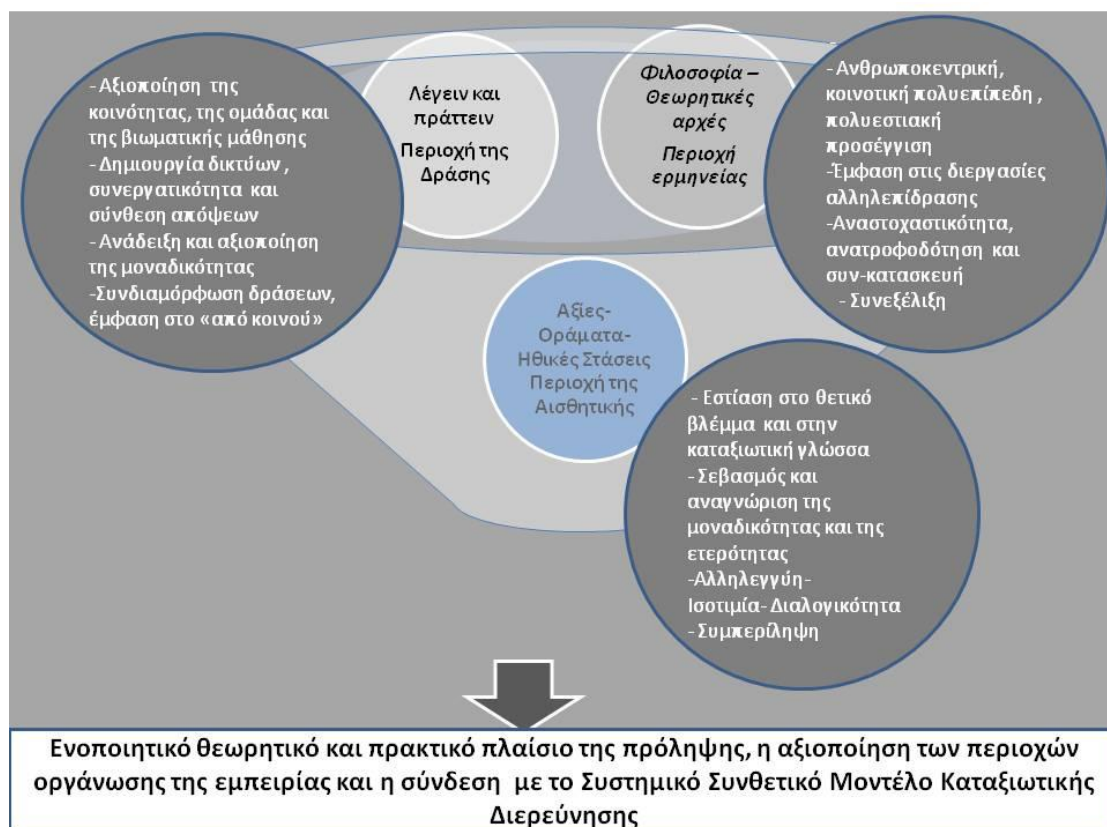
Αυτή η εστίαση των συγγραφέων στην αισθητική κρίνουμε πως μας αφορά ιδιαίτερα, όταν εργαζόμαστε με άτομα ή συστήματα που βρίσκονται σε μια θέση είτε εσωτερικής υποτίμησης, είτε τοποθετούνται σε μια θέση αναξιοπρέπειας που συνδέεται με γεγονότα στα πλαίσια αναφοράς, (π.χ., ανεργία, κρίσεις, κακοποίηση). Σε αυτές τις ιστορίες, οι αφηγήσεις που συνδέονται με την περηφάνια, τα αποθέματα, την αξιοπρέπεια και τα όνειρα των ανθρώπων αποτελούν αισθητικές εμπειρίες που ενδυναμώνουν την ταυτότητα.

Έτσι, οι δράσεις, (εκπαιδεύσεις, εφαρμογές στο πεδίο, πιλοτικά προγράμματα για τον αποκλεισμό, άρθρα και εκπαιδευτικά εγχειρίδια, επιστημονικές εκδηλώσεις και η δημιουργία μιας κοινότητας Καταξιοτικών συμβούλων στο πεδίο της Πρόληψης που αλληλο-τροφοδοτούνται και αλληλο-υποστηρίζονται²⁷), οι οποίες οργανώθηκαν από το Τμήμα Εκπαίδευσης του ΟΚΑΝΑ, τα τελευταία 4 χρόνια θεωρούμε ότι αποτελούν πρώτα από όλα αισθητικές παρεμβάσεις στον τομέα της πρόληψης και της προαγωγής της ψυχικής υγείας.

Ολοκληρώνοντας την παρουσίαση της αξιοποίησης των περιοχών οργάνωσης της εμπειρίας κρίνουμε σημαντικό να παρουσιάσουμε ένα σχήμα που έχουμε δημιουργήσει από κοινού με την κα Αννέτα Τσελέντη, επιστημονικά υπεύθυνη στο Κέντρο Πρόληψης «Ν. Μώρος» του Ν. Κέρκυρας.

Η κα Τσελέντη συνέδεσε τις περιοχές οργάνωσης της εμπειρίας με τη φιλοσοφία και τις πρακτικές πρόληψης ως ακολούθως:

²⁷ Στο πλαίσιο των δράσεων που πραγματοποιούνται, συγκροτούνται συχνά διεπιστημονικές ομάδες εργασίας από διαφορετικά Κέντρα Πρόληψης, τα μέλη των οποίων συνεργάζονται για την υποστήριξη στον σχεδιασμό και την υλοποίηση πιλοτικών δράσεων πρόληψης.

Σχήμα 6: Η κατανόηση της φιλοσοφίας και των πρακτικών πρόληψης μέσα από την οπτική των περιοχών οργάνωσης της εμπειρίας. (Γκότσης & Τσελέντη, 2019).

Υστερόγραφο

Αυτό το άρθρο ολοκληρώθηκε την περίοδο που βρίσκεται σε κορύφωση ο κορωνοϊός στην Ελλάδα. Οι συγγραφείς του άρθρου έχουμε μια μεγάλη συμμετοχή σε μια εθελοντική ομάδα επαγγελματιών ψυχικής υγείας για την παροχή ψυχικής φροντίδας και ενδυνάμωσης σε ανθρώπους με ψυχικές δυσκολίες. Το μοντέλο οργάνωσης της ομάδας βασίστηκε στο Σ.Σ.Μ.Κ.Δ. και τις περιοχές οργάνωσης της εμπειρίας. Αρχικά δημιουργήθηκε ένα πλαίσιο το οποίο στο αισθητικό πεδίο αναγνώρισε και «φυσιολογικοποίησε» τις συνέπειες της καραντίνας, ενώ προτάθηκε μια θέση κατανόησης και θέασης της πραγματικότητας έξω από το δίπολο υπευθυνότητα-κοινωνική ανευθυνότητα, σχετικά με την τήρηση των μέτρων προστασίας, το οποίο τέθηκε από την πολιτεία. Οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας προσκλήθηκαν να συναντηθούν σε ένα πολυφωνικό τοπίο, πέρα από θεωρίες και ψυχοθεραπευτικές προσεγγίσεις. Σε σχέση με το πεδίο της παραγωγής οργανώθηκαν μια σειρά από δράσεις, οι οποίες συντονίζονται από επιμέρους ομάδες εργασίας, που αφορούν ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού. Η λειτουργία αυτής της ομάδας αποτελεί ένα πείραμα μιας μεγάλης καταξιοτικής συστημικής παρέμβασης στην κοινότητα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ/ ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. Anderson, H. (2016). Συνεργατική-Διαλογική «Καθοδήγηση» Η «Απο Κοινού» Προσέγγιση (Μετάφραση: Τριανταφύλλου, Φ.). *Μετάλογος*, 29.

2. Bateson G.(2017). Βήματα για μια οικολογία του νου. Επιστημονική επιμέλεια: Βιολέτα Καφτατζή. Ελένη Σαμαρα (Μτφ). Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
3. Bushe, R. G. (2007). Appreciative Inquiry Is Not (Just) About The Positive. *OD Practitioner*, Vol. 39, No. 4, pp.30-35
4. Γκότσης, Η. (2008): Η Αξιοποίηση των Απόψεων του Μιχαήλ Μπαχτίν σε Αντιπαράθεση με τη Μονολογική Φύση της Εξάρτησης. *Μετάλογος*,14, 6-22.
5. Γκότσης, Η. (2017): Η εμπειρία της εκπαίδευσης με τον Peter Lang και οι εφαρμογές και οι μεταφορές της Καταξιοτικής Συστημικής Διερεύνησης στον Οργανισμό Κατά των Ναρκωτικών. *Μετάλογος*, Τεύχος, 30
6. Γκότσης Η. (2019). Η Γραμματική των αποθεμάτων. Αθήνα: ΑΡΜΟΣ
7. Γκότσης Η. (2020). ΟΝΕΙΡΟΤΟΠΙΑ: Αφηγήσεις για την ψυχική ανθεκτικότητα σε δύσκολους καιρούς. Αθήνα: ΑΡΜΟΣ
8. Gergen K., J. (1997). *Ο κορεσμένος εαυτός*. Α. Ζώτος (Μτφ.). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
9. Haene, D. L., Rober, P. (2017). «Αναζητώντας ένα σπίτι - Μια εξερεύνηση της έννοιας της φιλοξενίας του Jacques Derrida στις πρακτικές της οικογενειακής θεραπείας με τους πρόσφυγες».. Δ. Μουζάς(Μτφ.). Επιμέλεια: Φ. Τριανταφύλλου, Σ. Κατερινάκη. *metalogos-systemic-therapy-journal.gr* Τεύχος 31.
10. Lang, P., Little M., & Cronen, V. (2011). The Systemic Professional: Domains of Action and the Question of Neutrality. *Human Systems*, 22:18-34.
11. Lang, P., McAdam, E. (2017). Πρώτες συναντήσεις. Κάνοντας συνδέσεις, ανοίγματα προς τον καλύτερο τρόπο διεξαγωγής της Οικογενειακής Συμβουλευτικής και της Συμβουλευτικής Δικτύων. *metalogos-systemic-therapy-journal.gr* , 30
12. Markova I. (2006), *On the "Inner Alter" in Dialogue. International Journal for Dialogical Science. Vol. 1, No. 1, 125-147*
13. Maturana, H. (1988). The Ontology of Observing. The biological foundations of self-consciousness and the physical domain of existence. Retrieved from <http://www.inteco.cl/biology/ontology/>
14. Μορέν, Ε. (2013) *Η Ηθική*, σελ. 291. Αθήνα. Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου. Μτφ. Γ. Καυκιάς.)
- 15.
16. Μπαχτίν Μ. (2000). Ζητήματα Ποιητικής Στο Ντοστογιέφσκι. Α. Ιωαννίδου (Μτφ.). Αθήνα: Πλέθρον

17. McAdam, E., & Lang, P., & Henoa D. (2019). Ο Καπνός που βροντά. Ξεμπλέκοντας το Μπλεγμένο Δίκτυο της Αιμομιξίας: Ένας δρόμος Αξιοπρέπειας για το Παιδί, την Οικογένεια και τους Επαγγελματίες (Μτφρ: Μουζάς, Δ., Επιμ.: Κατερινάκη Σ., Τριανταφύλλου, Φ.). *Μετάλογος*, 33: 1-25.
18. Pearce, W. B., & Cronen, V. (1980). *Communication, action, and meaning: The creation of social realities*. New York: Praeger.
19. Foucault, M. (1984) Dits et écrits, 360, Des espaces autre. Διάλεξη στον Κύκλο Αρχιτεκτονικών Ερευνών, 14 Μαρτίου 1967, *Architecture, Mouvement, Continuite*, τχ. 5, Οκτώβριος 1984, σ.σ. 46-49.